

ΜΙΑ ΣΥΝΤΟΜΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΠΑΝΔΗΜΙΕΣ

Christian W. McMillen

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΑΝΔΗΜΙΕΣ

ΜΙΑ ΣΥΝΤΟΜΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τίτλος πρωτοτύπου: *Pandemics: A Very Short Introduction*

Συγγραφέας: Christian McMillen

Μετάφραση: Νίκος Αποστολόπουλος

Επιμέλεια-Διόρθωση: Γεωργία Μίχα

© Oxford University Press 2016

© Christian McMillen 2016 *Pandemics: A Very Short Introduction* was originally published in English in 2016. This translation is published by arrangement with Oxford University Press. Papadopoulos Publishing S.A. is solely responsible for this translation from the original work and Oxford University Press shall have no liability for any errors, omissions or inaccuracies or ambiguities in such translation or for any losses caused by reliance thereon.

© 2020, Εκδόσεις Κυριακός Παπαδόπουλος Α.Ε. για την ελληνική γλώσσα

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμιά διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγορευτικής των προσβολών της. Κατά τον Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με τον Ν. 2121/93 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με τον Ν. 100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αποθήκευση σε κάποιο σύστημα διάσωσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

Πρώτη έκδοση: Νοέμβριος 2020

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

www.epbooks.gr

Καποδιστρίου 9, 144 52 Μεταμόρφωση Αττικής

τηλ.: 210 281 6134, e-mail: info@epbooks.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Μασσαλίας 14, 106 80 Αθήνα, τηλ.: 210 3615334

ISBN 978-960-484-620-7

CHRISTIAN W. McMILLEN

ΜΙΑ ΣΥΝΤΟΜΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΠΑΝΔΗΜΙΕΣ

Μετάφραση Νίκος Αποστολόπουλος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Για τον Olin, τη Maya και τη Stephanie

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κατάλογος εικόνων	9
Ευχαριστίες	11
Εισαγωγή	13
1. Πανώλη.....	21
2. Ευλογιά.....	54
3. Ελονοσία.....	73
4. Χολέρα.....	95
5. Φυματίωση.....	113
6. Γρίπη.....	137
7. HIV/AIDS.....	157
Επίλογος.....	179
Παραπομπές.....	183
Για περαιτέρω ανάγνωση.....	192
Ευρετήριο	202

Κατάλογος εικόνων

1. Ο γιατρός της πανώλης από τον 17ο αιώνα
Paul Fürst, *Der Doctor Schnabel von Rom*, 1656
2. Το Κέιπ Τάουν κατά την τρίτη πανδημία πανώλης το 1891
Με την ευγενική παραχώρηση της Wellcome Library, Λονδίνο
3. Παιδιά που υποστηρίζουν το πρόγραμμα εξάλειψης της ευλογιάς του ΠΟΥ στην Ινδία, δεκαετία του 1950
Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, Αμερικανική Εθνική Ιατρική Βιβλιοθήκη
4. Η αφίσα του ΠΟΥ για το πρόγραμμα εξάλειψης της ελονοσίας του ΠΟΥ στην Ινδία, δεκαετία του 1950
Κεντρική Υπηρεσία Εκπαίδευσης για θέματα Υγείας, Υπουργείο Υγείας, Ινδία
5. Καρικατούρα με θέμα την άφιξη της επιδημίας χολέρας στις Ηνωμένες Πολιτείες, 1883
Puck, Illustriertes Humoristisches Wochenblatt, 18 Ιουλίου 1883, σελ. 324
6. Αφίσα που απεικονίζει την εξάπλωση της φυματίωσης στο Παρίσι, 1917

Με την ευγενική παραχώρηση της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου,
ΗΠΑ, LC-USZC2-4044

7. Η φυματίωση παγκοσμίως, περί το 2012

Yale University Press, 2015· κατόπιν αδείας από Macmillan
Publishers Ltd, *Nature* 502 (10 Οκτωβρίου 2013)

8. Στρατιώτες που φορούν μάσκες υπό τον φόβο της γρίπης στη
Γαλλία κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου

Με την ευγενική παραχώρηση της Αμερικανικής Εθνικής Ιατρι-
κής Βιβλιοθήκης, αρχείο 101396929

9. Αφίσα με στόχο την ευαισθητοποίηση του κόσμου για το
AIDS

Αρχείο ACT UP, Δημόσια Βιβλιοθήκη της Νέας Υόρκης

Ευχαριστίες

Αρκετά χρόνια πριν συναντήθηκα με τη Nancy Toff, επιμελήτρια των Πανεπιστημιακών Εκδόσεων της Οξφόρδης, και συζητήσαμε διάφορα πιθανά έργα. Τότε έγραφα ένα βιβλίο για τη φυματίωση και η συγγραφή του είχε κεντρίσει το ενδιαφέρον μου για τις επιδημίες γενικότερα. Προς έκπληξη και των δυο μας, η Nancy συνειδητοποίησε πως στη σειρά Πολύ Σύντομες Εισαγωγές δεν είχε γραφτεί κανένα βιβλίο ούτε για τις επιδημίες ούτε για τις πανδημίες. Θα μπορούσα να γράψω άραγε εγώ ένα τέτοιο βιβλίο; Αυτό ακριβώς έκανα, με τη βοήθεια της Nancy. Σε ευχαριστώ, Nancy. Η Elda Granata, στις ίδιες εκδόσεις, απάντησε με άοκνη προθυμία σε αναρίθμητα ερωτήματά μου. Έκανε την όλη διαδικασία ευχάριστη και απολαυστική. Είμαι ευγνώμων στους φοιτητές μου στο μάθημα Επιδημίες, Πανδημίες και Ιστορία, γιατί –χωρίς εκείνοι να το γνωρίζουν– μου επέτρεψαν να ελέγξω το υλικό αυτό. Το βιβλίο αυτό βασίζεται στη σκληρή εργασία πολλών ιστορικών που έβαλαν στόχο να καταστήσουν τις ασθένειες κεντρικό θέμα στην ανθρώπινη ιστορία. Τους ευχαριστώ όλους. Τέλος, η σύζυγός μου, Stephanie, και τα παιδιά μας, Maya και Olin, αξίζουν, όπως πάντα, τις μεγαλύτερες ευχαριστίες μου.

Εισαγωγή

Το βιβλίο αυτό εισάγει τον αναγνώστη στην πλούσια ιστορία των πανδημιών και των επιδημιών και καταδεικνύει ότι ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζουμε τέτοιες καταστάσεις διαμορφώθηκε σε μεγάλο βαθμό κατά το παρελθόν. Η δήλωση αυτή είναι τετριμμένη αλλά σημαντική. Διότι πολύ συχνά η ιστορία λησμονείται ή ανακαλύπτεται εκ νέου μόνον όταν ερχόμαστε αντιμέτωποι με νέες επιδημίες και πανδημίες, επαναλαμβάνοντας ασυνείδητα μοτίβα του παρελθόντος.

Τι είναι πανδημία και τι είναι επιδημία; Ως επιδημία θεωρείται γενικά η μη αναμενόμενη, εκτεταμένη αύξηση της συχνότητας εμφάνισης μιας ασθένειας σε δεδομένο χρόνο. Ως πανδημία πάλι θα μπορούσε να θεωρηθεί μια πολύ μεγάλη επιδημία. Ο Έμπολα το 2014 ήταν σαφώς επιδημία – ίσως μάλιστα και πανδημία. Η γρίπη που σκότωσε πενήντα εκατομμύρια ανθρώπους σε όλο τον κόσμο το 1918 ήταν σαφέστατα πανδημία.

Ένας συνήθης τρόπος για να σκεφτεί κανείς τις επιδημίες και τις πανδημίες είναι να τις εκλάβει ως γεγονότα. Έρχονται και φεύγουν. Αν όμως τις βλέπουμε με αυτόν τον τρόπο, τότε είναι άραγε το AIDS πανδημία; Ή η φυματίωση; Ή η ελονοσία; Οι

πανδημίες μπορούν να είναι μεμονωμένα γεγονότα ή αυτό που συνηθίζω να αποκαλώ «εμμένουσες πανδημίες». Η φυματίωση, η ελονοσία και το AIDS, που επηρεάζουν τεράστια τμήματα του πλανήτη μας και σκοτώνουν εκατομμύρια επί εκατομμυρίων κάθε χρόνο, είναι εμμένουσες πανδημίες.

Στο ξέσπασμα της πανδημίας της γρίπης H1N1 το 2009, υπήρξε αντιπαράθεση για τον ορισμό της πανδημίας που χρησιμοποιήθηκε από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ) και άλλους. Απαντώντας σ' αυτήν την αντιπαράθεση, ορισμένοι ειδικοί λοιμωξιολόγοι από το Εθνικό Ινστιτούτο Αλλεργίας και Λοιμωδών Νοσημάτων των Εθνικών Ινστιτούτων Υγείας (NIH) των ΗΠΑ κατάρτισαν ένα διευρυμένο πλαίσιο που μπορεί να βοηθήσει στη διατύπωση του ορισμού της πανδημίας, τώρα αλλά και στο παρελθόν. Οι ειδικοί λοιπόν εισηγήθηκαν ότι μια πανδημία πρέπει να πληροί οκτώ κριτήρια: ευρεία γεωγραφική εξάπλωση, κινητικότητα της νόσου, υψηλούς δείκτες προσβολής και έξαρση, ελάχιστη ανοσία πληθυσμού, καινοφάνεια, μολυσματικότητα, μεταδοτικότητα, σοβαρότητα. Ίσως η φυματίωση, ο HIV/AIDS και η ελονοσία να μη μοιάζουν καινοφανείς, εντούτοις τα προφίλ τους μεταβάλλονται: η φυματίωση χειροτερεύει σε μια περιοχή, έπειτα βελτιώνεται σε μια άλλη, και μετά εμφανίζεται η εκτεταμένα ανθεκτική φυματίωση (XDR-TB) – κι έτσι ξαναγίνεται καινοφανής. Κάθε συγκεκριμένο ιστορικό πλαίσιο είναι καινοφανές. Η ελονοσία απέκτησε νέα ταυτότητα τη δεκαετία του 1950, όταν ο ΠΟΥ αποπειράθηκε να την εξαλείψει· έπειτα απέκτησε μια άλλη, τη δεκαετία του 1970 και του 1980, όταν η Παγκόσμια Τράπεζα έγινε ο κυρίαρχος παίκτης στην παγκόσμια υγεία. Το ίδιο συνέβη και με τον HIV/AIDS: η ταυτότητά του έχει μεταβληθεί τόσο πολύ με τον χρόνο που έχει υιοθετήσει πολλαπλές καινοφανείς ταυτότητες, καθεμιά εναρμονισμένη με

το ιστορικό της πλάισιο: έχει υπάρξει και θανατική ποινή και χρόνια και διαχειρίσιμη μόλυνση, ασθένεια των ομοφυλόφιλων και ασθένεια των ετεροφυλόφιλων.

Η ιστορία των επιδημιών και των πανδημιών συνδέεται με πλήθος θεμάτων και ζητημάτων. Ως αποτέλεσμα της επανάστασης στην εργαστηριακή ιατρική στα τέλη του 19ου αιώνα (μια επανάσταση που οδήγησε στην εποχή της σύγχρονης ιατρικής στην οποία ζούμε σήμερα), το προφίλ κάθε ασθένειας υπέστη μια σειρά από σημαντικές μεταβολές. Το έργο που ξεκίνησε με τον Λουί Παστέρ (Louis Pasteur) στη Γαλλία και ολοκληρώθηκε με τον Ρόμπερτ Κοχ (Robert Koch) στη Γερμανία σήμανε ότι ασθένειες που κάποτε εξηγούνταν με μυριάδες τρόπους εξηγούνται έκτοτε με έναν και μοναδικό. Ό,τι και να πει κανείς είναι λίγο για τις συνέπειες αυτής της μεταβολής. Η ανακάλυψη ότι τα βακτήρια προκαλούν ασθένειες όπως η φυματίωση σήμανε ότι οι εξηγήσεις που για αιώνες δίνονταν ως αιτιολογία των ασθενειών τώρα πλέον δεν ίσχυαν. Για πρώτη φορά η ιατρική επιστήμη γνώριζε στ' αλήθεια τι προκαλούσε μια ορισμένη ασθένεια. Οι ασθένειες μπορούσαν πια να θεραπεύονται στ' αλήθεια. Η ανακάλυψη του βακίλου της φυματίωσης και των βακτηρίων που προκαλούσαν την πανώλη επέτρεψε στην ιατρική να αναπτύξει αποτελεσματικές θεραπείες και να κατανοήσει πώς μπορεί να προλαμβάνει την εμφάνιση μολύνσεων. Ωστόσο, η εργαστηριακή επανάσταση καλλιέργησε μια υπερβολική εμπιστοσύνη στη δύναμη της βιοϊατρικής να απαλλάξει τον κόσμο από μολυσματικές ασθένειες, καθώς ευνόησε την πεποίθηση ότι ο τρόπος για να το πετύχει αυτό βασιζόταν πολύ περισσότερο στην καταπολέμηση των μικροβίων παρά στην καταπολέμηση των κοινωνικών συνθηκών που προκαλούν εξαρχής τη νόσο.

Αυτό οδηγεί σε ένα άλλο ζεύγος ζητημάτων: τη σχέση μεταξύ

φτώχειας και ασθένειας και της γεωγραφίας των επιδημιών και των πανδημιών. Ενώ όλες οι ασθένειες για τις οποίες γίνεται λόγος στο βιβλίο αυτό δύνανται (σε διαφορετικό βαθμό η καθεμία) να τεθούν υπό έλεγχο από τη σύγχρονη ιατρική, επηρεάζονται εντούτοις από τις κοινωνικές συνθήκες. Αυτό σημαίνει ότι υπάρχει λόγος που η χολέρα εξαφανίστηκε από τις Ηνωμένες Πολιτείες πριν από έναν και πλέον αιώνα αλλά εξακολουθεί να υπάρχει σε μεγάλο μέρος του αναπτυσσόμενου κόσμου, ή που το AIDS πλήττει δυσανάλογα την υποσαχάρια Αφρική, ή που η πανώλη έπληξε σφοδρότερα τους φτωχούς και όχι τους πλούσιους κατά τη διάρκεια της επιδημίας της Μασσαλίας το 1720. Κάποιοι τόποι κατάφεραν να ανατρέψουν τις συνθήκες που επιτρέπουν την ευδοκίμηση μολυσματικών νόσων, άλλοι όμως όχι.

Σήμερα οι περισσότερες περιοχές με εμμένουσες πανδημίες ανήκουν στις λεγόμενες «χώρες του Νότου». Το βάρος των επιδημικών νόσων έχει μετατοπιστεί: η φυματίωση, που κάποτε ήταν η βασικότερη αιτία θανάτου στην Ευρώπη, δεν έχει εξαφανιστεί από τη γη· έχει απλώς μετατοπιστεί. Η φυματίωση εξασθένησε στη Δύση πολύ πριν υπάρξουν αποτελεσματικές θεραπείες ή προληπτικά μέτρα, χάρη σε παρεμβάσεις στον τομέα της δημόσιας υγείας όπως η απομόνωση και μια εν γένει βελτιωμένη ποιότητα ζωής. Από την άλλη, η φυματίωση γνώρισε δραματική αύξηση στον αναπτυσσόμενο κόσμο ακόμη και μετά την ανακάλυψη των αντιβιοτικών (έναν από τους σύγχρονους θριάμβους της βιοϊατρικής), που στην ουσία την εξολοθρεύουν και θεραπεύουν τον ασθενή. Τούτο συνέβη λόγω των συνθηκών που της επιτρέπουν να ευδοκιμεί: άνιση πρόσβαση σε φάρμακα, συνθήκες συνωστισμού, υψηλά ποσοστά μόλυνσης και συννοσηρότητα με HIV/AIDS, μεταξύ άλλων. Η φυματίωση εξασθένησε σε ένα μέρος του κόσμου χωρίς τη βοήθεια των βιοϊατρικών

παρεμβάσεων και ενδυναμώθηκε σε ένα άλλο μέρος του πλανήτη παρά την ύπαρξή τους.

Τίποτα από τα παραπάνω δεν σημαίνει βέβαια ότι τα φάρμακα και η ιατρική έρευνα δεν είναι απαραίτητα για τον έλεγχο των επιδημιών. Σαφώς και είναι. Οι αντιρετροϊκές θεραπείες αποτελούν σε κάθε περίπτωση μια εξαιρετική ανακάλυψη και είναι απόλυτα απαραίτητες στη μάχη κατά του AIDS. Παρ' όλα αυτά, η πρόσβαση σε αυτές εξακολουθεί να είναι άنيση και τα ποσοστά μόλυνσης γνωρίζουν αυξητικές τάσεις σε ορισμένες περιοχές. Από την ανακάλυψή της στη δεκαετία του 1960 η θεραπεία της χολέρας με τη μέθοδο της διά του στόματος επανυδάτωσης υπήρξε σωτήρια. Όμως, η θεραπεία επανυδάτωσης δεν μπορεί να ακυρώσει τους λόγους για τους οποίους εκατομμύρια άνθρωποι στις χώρες του Νότου πίνουν νερό μολυσμένο με ανθρώπινα περιττώματα. Ο λόγος είναι απλός: υφίσταται άμεση σχέση ανάμεσα στην ασθένεια και τις κοινωνικές συνθήκες – συνθήκες οι οποίες δεν επικρατούν παντού και που δεν μπορούν να εξαλειφθούν με τη βοήθεια της βιοϊατρικής.

Οι επιδημίες χαρακτηρίζονται από φόβο και τρόμο. Η χολέρα προκάλεσε μεγάλο πανικό τον 19ο αιώνα. Οι ασθενείς με HIV/AIDS ενέπνεαν φόβο και προκαλούσαν διακρίσεις εναντίον τους σε μέρη όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες στο πρόσφατο παρελθόν αλλά και σήμερα. Η ασθένεια αυτή προκαλεί ακόμα έντονο στιγματισμό. Η πανώλη προκάλεσε αντιεβραϊκά πογκρόμ κατά τον 14ο αιώνα. Το κλίμα φόβου που επικράτησε στις Ηνωμένες Πολιτείες το 2014 κατά τη διάρκεια της πανδημίας του Έμπολα ήταν δυσανάλογο του πραγματικού κινδύνου. Κι όμως η γρίπη, η οποία μπορεί να σκοτώσει αδιανόητο αριθμό ανθρώπων (το 1918 η πανδημία σκότωσε τουλάχιστον 50 εκατομμύρια σε λιγότερο από έναν χρόνο), σπάνια προκαλεί ιδιαί-

τερη ανησυχία. Ο φόβος για κάποιες ασθένειες και όχι για άλλες συχνά οφείλεται στον τρόπο με τον οποίο εκδηλώνεται μια ορισμένη ασθένεια (η χολέρα είναι μια φρικτή νόσος, τα συμπτώματα της οποίας είναι δραματικά και για τους περισσότερους αποκρουστικά) ή στο πώς προκαλείται: ο HIV περιπλέκεται με τις περιπλοκότητες της ανθρώπινης σεξουαλικότητας, ενώ πολλοί θεωρούν ότι τα αίτιά του είναι ριζωμένα στην κοινωνικά αποκλίνουσα συμπεριφορά, περιλαμβανομένης της ενδοφλέβιας χρήσης ναρκωτικών. Μέχρι και ο τόπος προέλευσης μιας ασθένειας μπορεί να επηρεάζει τελικά αν αυτή θα προξενήσει φόβο ή όχι. Η ελονοσία, που αποτελεί σταθερά πλέον μια τροπική νόσο στον αναπτυσσόμενο κόσμο, καταφθάνει ως άλλος τρομακτικός και εξωτικός εισβολέας κάθε φορά που εμφανίζεται περιστασιακά στον ανεπτυγμένο Βορρά.

Το ζήτημα της ευπάθειας (ποιος ασθενεί και γιατί) είναι σημαντικό. Στην πρώιμη Αμερική οι άποικοι θεωρούσαν τους Ινδιάνους παρθένο έδαφος για την ευλογία και άλλες ασθένειες του Παλαιού Κόσμου. Τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα, οι μαύροι Νοτιοαφρικανοί και άλλοι θεωρούνταν φυλετικά ευπαθείς στη φυματίωση, ενώ οι λευκοί μπορούσαν να καταπολεμήσουν τη μόλυνση. Κατά τη διάρκεια του 17ου και του 18ου αιώνα, το γεγονός ότι οι Αφρικανοί ήταν λιγότερο ευπαθείς στην ελονοσία απ' ό,τι οι άποικοι οδήγησε, έως έναν βαθμό, στη μεταφορά τους ως δούλων στον Νέο Κόσμο. Για εκατοντάδες χρόνια, μέχρι και την επανάσταση στη βακτηριολογία, πολλοί διαφωνούσαν για το αν οι ασθένειες μεταδίδονταν ή ενέσκηπταν ως αποτέλεσμα κάποιου μιάσματος – του μολυσμένου αέρα που ανέδιδαν ζωικές ή φυτικές ουσίες σε αποσύνθεση, λόγου χάριν. Η πανώλη συχνά θεωρούνταν τιμωρία για κάποια αμαρτία. Κάθε τέτοια ερμηνεία έχει πλέον αλλάξει.

Όλες αυτές οι ασθένειες –με εξαίρεση την ευλογιά– εξακολουθούν να υφίστανται. Μόνο η πανώλη, που συνεχίζει να κάνει την εμφάνισή της (ας θυμηθούμε την επιδημία πανώλης στην Ινδία τη δεκαετία του 1990 και τις συχνές εξάρσεις κρουσμάτων στη Μαδαγασκάρη), έχει κάπως περιοριστεί σε εύρος και σφοδρότητα. Και βέβαια, νέες ασθένειες διαφαίνονται στον ορίζοντα. Έτσι, αν και μεγάλο μέρος αυτού του βιβλίου είναι ιστορικό, εντούτοις το θέμα του δεν είναι μόνο η ιστορία.

Η σύνδεση επιδημιών και πανδημιών με την ανάπτυξη του σύγχρονου κράτους είναι ξεκάθαρη. Θέλοντας να αντιμετωπίσουν την πανώλη, οι ιταλικές πόλεις-κράτη συγκρότησαν ήδη από τον 15ο αιώνα συμβούλια υγείας που υποστηριζόνταν από το κράτος. Οι πανδημίες χολέρας του 19ου αιώνα οδήγησαν σε πανεθνικές απόπειρες καραντίνας, κάτι που μπορούσε να γίνει μόνο μέσω μιας κεντρικής διοίκησης. Μέτρα όπως ο υποχρεωτικός εμβολιασμός καταδεικνύουν επίσης τη σύνδεση αυτή.

Επιδημίες και πανδημίες δεν μπορούν να εμφανιστούν χωρίς πυκνό και μετακινούμενο πληθυσμό. Καμία από τις παραπάνω ασθένειες δεν εμφανίστηκε με τη μορφή πανδημίας προτού οι άνθρωποι εγκατασταθούν κάπου μόνιμα, γίνουν καλλιεργητές και αρχίσουν τις μεταξύ τους συναλλαγές. Για να επιβιώσουν, οι μολυσματικές ασθένειες πρέπει να μεταδίδονται από ξενιστή σε ξενιστή· κι αυτός ο ξενιστής πρέπει να είναι ευάλωτος. Ο λόγος που η ευλογιά έπληττε θανάσιμα τους Ινδιάνους της Αμερικής για αιώνες είναι ότι έβρισκε πληθυσμούς που δεν είχαν αναπτύξει ανοσία· από τη στιγμή που αυτοί οι πληθυσμοί μειώθηκαν, η ασθένεια εξασθένησε με φυσικό τρόπο. Η πανώλη εκμεταλλεύτηκε το γεγονός ότι το εμπόριο και τα ταξίδια είχαν αναπτυχθεί σημαντικά τον 14ο αιώνα. Η φυματίωση έλαβε εκρηκτικές διαστάσεις μόνον όταν της το επέτρεψαν οι συνθήκες: στις ιδιαί-

τερα πυκνοκατοικημένες πόλεις και τους συνωστισμένους εργασιακούς χώρους της βιομηχανοποιημένης Ευρώπης του 18ου αιώνα. Το AIDS οφείλει ουσιαστικά την εξάπλωσή του στην κινητικότητα των ανθρώπων ανά την υφήλιο, ενώ η πανδημία της γρίπης του 1918 εξαπλώθηκε στο μεγαλύτερο μέρος του πλανήτη μέσα σε λίγους μόνο μήνες χάρη στα νεότευκτα συγκοινωνιακά και εμπορικά δίκτυα, καθώς και την αυξημένη κινητικότητα που δημιούργησε ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Η κινητικότητα ανθρώπων, ζώων και εντόμων είναι καθοριστικής σημασίας για την εξάπλωση των επιδημιών και των πανδημιών.

Εν κατακλείδι, οι άνθρωποι –αυτόπτες μάρτυρες, μυθιστοριογράφοι, ποιητές, συγγραφείς απομνημονευμάτων, κυβερνητικοί γραφειοκράτες, δημοσιογράφοι, ιστορικοί, ανθρωπολόγοι, επιδημιολόγοι, βασιλιάδες, βασίλισσες και πρόεδροι– γράφουν εδώ και αιώνες για τις επιδημίες και τις πανδημίες, στοχαζόμενοι τι τις προκαλεί, τι θα μπορούσε να τις σταματήσει και πώς έχει αντιδράσει ο κόσμος σε αυτές. Έχουμε, συλλογικά, συγκεντρώσει μian απίστευτη ποσότητα υλικού, που έχει μεγάλη αξία όχι μόνο για τους ιστορικούς. Έχουμε καταρτίσει ένα αρχείο επιτυχιών και αποτυχιών που θα μπορούσε να αποτελέσει βοήθημα για όσους σήμερα εργάζονται με αντικείμενο τις επιδημίες και τις πανδημίες.

ΜΙΑ ΣΥΝΤΟΜΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΠΑΝΔΗΜΙΕΣ

Ch. W. McMillen

Το ξέρατε ότι τα «πάρτι Covid» έχουν ιστορικό προηγούμενο; Ότι ογκώδεις κοινωνικές ταραχές και όχλοι ασθενών κατέστρεψαν ολόκληρα νοσοκομεία στη Ρωσία του 1830, όταν ο Τσάρος, προκειμένου να σταματήσει την προερχόμενη από την Κεντρική Ασία χολέρα, ξεθεμελίωσε δρόμους, κατέστρεψε γέφυρες κι έδινε (ματαιώς) διαταγή σε 60.000 στρατιώτες να εμποδίσουν τη μετακίνηση ανθρώπων από και προς τα αστικά κέντρα;

Σε αυτή την εξαιρετικά ενδιαφέρουσα επισκόπηση των πανδημιών που έχουν πλήξει ιστορικά την ανθρωπότητα, ο Christian W. McMillen περιγράφει πώς η ιστορία επηρεάζεται από τις πανδημίες αλλά και πώς οι κοινωνικές συμπεριφορές επηρεάζουν την εξέλιξη των πανδημιών.

Από την Πανώλη του Ιουστινιανού (που σκότωσε εν μία νυκτί πάνω από δέκα χιλιάδες ανθρώπους στην Κωνσταντινούπολη του έκτου αιώνα μ.Χ.) μέχρι την επιδημία Έμπολα το 2014, ο McMillen διατρέχει τις σημαντικές πανδημίες της ανθρώπινης ιστορίας (πανώλη, φυματίωση, ελονοσία, ευλογιά, χολέρα, γρίπη και HIV/AIDS), εξηγώντας πώς τα ξεχωριστά βιολογικά χαρακτηριστικά κάθε ασθένειας επηρέασαν την εξάπλωση της πανδημίας της. Αναλύει επίσης τις εκάστοτε κρατικές αντιδράσεις –όπως καραντίνα, απομόνωση, ταξιδιωτικούς περιορισμούς και άλλες μορφές κοινωνικού ελέγχου- και δίνει ιδιαίτερη προσοχή στη μετα-πανδημιακή ανάπτυξη της δημόσιας υγείας και την έκρηξη της ιατρικής έρευνας. Γράφοντας τον Δεκέμβριο του 2016 και αξιολογώντας τη σχέση ανάμεσα στη φτώχεια, τις ασθένειες και τη γεωγραφία των επιδημιών, ο McMillen προέβλεψε την ανάγκη των κυβερνήσεων να μάθουν από προηγούμενες εμπειρίες και να συνεργαστούν παγκοσμίως και προληπτικά για την αποτροπή μελλοντικής πανδημίας. Δυστυχώς, δεν εισακούστηκε.

Η σειρά ΜΙΑ ΣΥΝΤΟΜΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ αποτελεί συνέχεια της επιτυχημένης σειράς ΜΙΚΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ με ελαφρώς μεγαλύτερα κείμενα από κορυφαίους ξένους συγγραφείς, τα οποία δίνουν μια εκτενέστερη, έγκυρη και εις βάθος πληροφόρηση για μια πληθώρα θεμάτων από διάφορα γνωστικά πεδία αιχμής.

ISBN 978-960-484-620-7

9 789604 846207

Κωδ. μηχ/σης 25.401

www.epbooks.gr